

Grzegorz Bucior, Aleksandra Paszkiewicz

EFEKTY KSZTAŁCENIA NA KIERUNKU FINANSE I RACHUNKOWOŚĆ NA UNIWERSYTECIE GDAŃSKIM

LEARNING OUTCOMES AT DEGREE COURSE FINANCE AND ACCOUNTING AT THE UNIVERSITY OF GDANSK

Katedra Rachunkowości, Uniwersytet Gdański
ul. Armii Krajowej 101, 81-824 Sopot, e-mail: grzegorz@bucior.pl, olapasz@wp.pl

Summary. Higher education reform started in 2011 with changes in the regulations makes it necessary to completely redesign the way the description of the learning process carried out at Polish universities. Neither the authors of the reform, as well as the participants of academic life expect universities to significantly change the way they design learning process so that education is better correlated with changes in social life. The key in this context is the appropriate definition of learning outcomes achieved on the providing courses. This paper presents the effect of the activities performed in this field at the Faculty of Management at the University of Gdansk.

Słowa kluczowe: efekty kształcenia, europejskie ramy kwalifikacji, kierunek finanse i rachunkowość, krajowe ramy kwalifikacji.

Key words: Degree Course Finance and accounting, European Qualifications Framework, learning outcomes, Polish Qualifications Framework.

WSTĘP

Szkoły wyższe nie będą innowacyjne i w konsekwencji nie będą we właściwy sposób reagować na dynamiczne zmiany zachodzące w społeczeństwach, jeżeli nie będą w odpowiednim stopniu niezależne i odpowiedzialne (Stachowiak-Kudła 2012). Ta konkluzja była podstawą modernizacji systemu kształcenia w Unii Europejskiej, prowadzonej w ramach procesu bolońskiego, w wyniku którego kraje Wspólnoty znacznie zmieniły oblicze szkolnictwa wyższego (The European Higher Education... 2012).

Polska, będąc aktywnym uczestnikiem procesu bolońskiego zobowiązała się do podjęcia działań reformujących system edukacyjny (Chmielecka 2003). Wyrazem tego była reforma przeprowadzona w 2011 r. w sferze legislacyjnej na podstawie Ustawy z dnia 18.03.2011 r. o zmianie Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym, o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (DzU z 2011 r., nr 84, poz. 455, ze zm., DzU z 2011 r., nr 112, poz. 654). Dodatkowo, w wyniku realizacji delegacji ustawowych, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydał wiele rozporządzeń, z których najbardziej istotne z punktu widzenia jakości kształcenia są:

– Rozporządzenie z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (DzU z 2011 r., nr 253, poz. 1520);

- Rozporządzenie z dnia 4 listopada 2011 r. w sprawie wzorcowych efektów kształcenia (DzU z 2011 r., nr 253, poz. 1521);
- Rozporządzenie z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (DzU z 2011 r., nr 243, poz. 1445);
- Rozporządzenie z dnia 1 września 2011 r. w sprawie tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów, warunków wydawania oraz niezbędnych elementów dyplomów ukończenia studiów i świadectw ukończenia studiów podyplomowych oraz wzoru suplementu do dyplomu (DzU z 2011 r., nr 196, poz. 1167);
- Rozporządzenie dnia 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (DzU z 2011 r., nr 201, poz. 1188).

Niezależnie od zgłaszanych zastrzeżeń nt. trybu zmian przepisów prawa oraz jej skutków (Izdebski i Zieliński 2011) należy stwierdzić, iż jedną z ważniejszych korzyści modernizacji systemu kształcenia jest zwiększenie autonomii szkół wyższych w zakresie kształtowania procesu dydaktycznego. Zmiany powodują, iż programy opracowane na uczelniach mogą się znacznie różnić, lecz ich realizacja musi prowadzić do osiągnięcia podobnych celów określonych w definicji efektów kształcenia. Ta sytuacja stwarza duże możliwości wdrażania nowatorskich koncepcji dydaktyczno-naukowych, a jednocześnie stanowi gwarancję uzyskania pożądaných efektów w postaci odpowiednich kwalifikacji i kompetencji absolwenta (Stadniczenko 2010).

Polskie uczelnie zostały zobowiązane do wprowadzenia zmian w planowaniu i opisywaniu programów kształcenia studentów w sposób określony w znowelizowanej Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i wydanych na jej podstawie rozporządzeniach. Proces projektowania programu kształcenia przez wydział (lub inną jednostkę prowadzącą studia) obejmuje przygotowanie dokumentacji składającej się z (Kraśniewski 2011):

- ogólnej charakterystyki prowadzonych studiów,
- opisu zakładanych efektów kształcenia,
- opisu programu studiów,
- opisu warunków prowadzenia studiów i sposoby realizacji kształcenia,
- opisu wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia.

Wydaje się, że kluczowe znaczenie w nowym sposobie opisu procesu dydaktycznego ma właściwe zdefiniowanie zestawu efektów kształcenia, w związku z czym temu elementowi dokumentacji należy poświęcić szczególną uwagę. Wymaga to podjęcia stosownych działań przez wszystkie szkoły wyższe w Polsce, w tym przez Uniwersytet Gdański (UG).

Celem artykułu jest przedstawienie istoty efektów kształcenia jako elementu nowego opisu procesu kształcenia, a także prezentacja doświadczeń Wydziału Zarządzania (WZ) Uniwersytetu Gdańskiego (UG) w konstruowaniu zestawu efektów kształcenia dla kierunku finanse i rachunkowość (FiR).

MATERIAŁ I METODY

Posłużono się przede wszystkim metodą badania materiałów źródłowych dotyczących przedmiotu pracy. Właściwe przedstawienie opisywanej problematyki wymagało również przeanalizowania literatury przedmiotu.

EFEKTY KSZTAŁCENIA W KRAJOWYCH RAMACH KWALIFIKACJI

Projektowanie programów kursów i przedmiotów w tradycyjny sposób rozpoczynało się od analizy zawartości danego kursu. Prowadzący zajęcia określali, jaką treść zamierzają przekazać studentom oraz w jaki sposób ta treść będzie przekazywana. Dopiero potem następowała ocena treści pod kątem uzyskanych efektów. Tego typu podejście koncentruje się na nauczycielu i sposobie przekazywania wiedzy, a nie na studencie i efektach osiągniętych w trakcie procesu dydaktycznego. W literaturze jest ono nazywane projektowaniem skoncentrowanym na nauczycielu (ang. *teacher-centred approach*) – Kennedy i in. (2009). Krytyka takiego podejścia wskazuje głównie na trudności w identyfikacji umiejętności, jakie powinien osiągnąć student po zakończeniu danego przedmiotu, kursu lub modułu (Gosling i Moon 2001), co w konsekwencji powoduje problemy z oceną jakości nauczania. Alternatywnym rozwiązaniem jest projektowanie skoncentrowane na efektach kształcenia, rozumianych jako zestaw umiejętności, którymi powinien wykazać się student. Taki sposób projektowania zajęć skupia się na studencie, a właściwie na tym, co student powinien umieć pod koniec modułu lub programu, i co jest określane jako podejście skoncentrowane na studencie (ang. *student-centred approach*) – Kennedy in. (2009).

Planowanie i opisywanie procesu dydaktycznego, skoncentrowanego na efektach kształcenia a nie na minimach programowych, jest jednym z założeń modernizacji szkolnictwa wyższego państw członkowskich Unii Europejskiej (Kraśniewski 2006). W konsekwencji efekty kształcenia są kluczowym elementem w europejskich ramach klasyfikacji (ERK). Należy je rozumieć jako pewnego rodzaju wzorzec ze specyficzną nomenklaturą, dzięki której możliwe jest opisanie kwalifikacji studentów poprzez efekty uczenia się (por. Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie 2009). Podstawowe pojęcia stosowane w ERK prezentuje tab. 1.

W Polsce na podstawie ERK wprowadzono krajowe ramy klasyfikacji (KRK), które stały się szczególną metodą opisu kształcenia na uczelniach. Metoda ta wyróżnia się dwiema cechami (Chmielecka 2011):

- opisy są sformułowane w języku efektów kształcenia, to znaczy przedstawiają wymagania, jakim powinien sprostać student po ukończeniu nauki w ramach danego cyklu kształcenia;

- opisy te dzięki wspólnemu europejskiemu systemowi pozwolą na dokonywanie porównań dyplomów uzyskiwanych na różnych uczelniach na terenie całej Europy.

Reformujący polski system szkolnictwa wyższego wskazują, że wprowadzenie KRK w szkolnictwie wyższym w Polsce powinno zdecydowanie zwiększyć jakość i różnorodność oferty edukacyjnej polskich uczelni oraz umożliwić dostosowanie programów studiów do oczekiwań, możliwości i predyspozycji uczących się, co jest szczególnie potrzebne w warunkach kształcenia masowego oraz zwiększającej się liczby studentów „nietradycyjnych” (Chmielecka 2011). Warunkiem właściwego wprowadzenia KRK jest przy tym zmiana sposobu projektowania programów studiów. Podejście bazujące na efektach kształcenia oznacza coś więcej niż tylko opis treści programowych. Wprowadzeniu ram musi towarzyszyć możliwość różnicowania na uczelniach programów kierunków studiów, ich indywidualnego nazywania i ustalania treści programowych, zaprojektowanych w celu osiągnięcia zamierzonych

efektów kształcenia. Oznacza to zarazem wzrost odpowiedzialności uczelni za jakość i skuteczność programów (Skoczek-Spychała 2011).

Tabela 1. Definicje związane z europejskimi ramami kwalifikacji

Pojęcie	Definicja
Kwalifikacje	formalny wynik procesu oceny i walidacji uzyskany w sytuacji, w której właściwy organ stwierdza, że w przypadku danej osoby osiągnięto efekty uczenia się zgodnie z określonymi standardami
Krajowy system kwalifikacji	wszystkie aspekty działalności państw członkowskich związane z uznawaniem uczenia się i inne mechanizmy łączące kształcenie i szkolenie z rynkiem pracy i społeczeństwem obywatelskim. Obejmuje on opracowywanie i wdrażanie rozwiązań instytucjonalnych i procedur związanych z zapewnieniem jakości, oceną i potwierdzaniem kwalifikacji
Krajowe ramy kwalifikacji	narzędzia służące klasyfikowaniu kwalifikacji na podane według przyjętego zespołu kryteriów poziomy osiągnięć w uczeniu się, co ma na celu integrację i koordynację krajowych podsystemów kwalifikacji oraz zwiększenie przejrzystości, dostępności, rozwój i jakość kwalifikacji w odniesieniu do rynku pracy i społeczeństwa obywatelskiego
Efekty uczenia się	określenie tego, co uczący się wie, rozumie i potrafi wykonać po zakończeniu procesu uczenia się (wiedza, umiejętności i kompetencje)
Wiedza	efekt przyswajania informacji poprzez uczenie się. Wiedza jest zbiorem faktów, zasad, teorii i praktyk powiązanych z dziedziną pracy lub nauki. W kontekście europejskich ram kwalifikacji wiedzę dzieli się na teoretyczną i faktograficzną
Umiejętności	zdolność stosowania wiedzy i korzystania z <i>know-how</i> w celu wykonywania zadań i rozwiązywania problemów. W kontekście europejskich ram kwalifikacji umiejętności dzieli się na kognitywne (obejmujące myślenie logiczne, intuicyjne i kreatywne) oraz praktyczne (obejmujące sprawne korzystanie z metod, materiałów, narzędzi i instrumentów)
Kompetencje	potwierdzona zdolność do wykorzystania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych, odzwierciedlająca się w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej; w europejskich ramach kwalifikacji kompetencje określone są w kategoriach odpowiedzialności i autonomii

Źródło: Gos (2011).

Przepisy nie określają bezpośrednio minimalnej liczby godzin ani zakresu obowiązkowych kwalifikacji zdobywanych na określonym kierunku. Jedynymi wskazówkami programowymi są KRK, które obejmują opis efektów kształcenia z podziałem na wiedzę, umiejętności i kompetencje w 8 obszarach kształcenia. W opisie tym wyodrębniono efekty osiągnięte na pierwszym i drugim poziomie studiów w ramach profilu ogólnoakademickiego i profilu praktycznego. Obowiązkiem uczelni jest opracowanie programu kształcenia na określonym kierunku, obejmującego opis zakładanych efektów kształcenia oraz program studiów, rozumiany jako proces prowadzący do osiągnięcia zakładanych efektów (Hońko i in. 2012). Podstawową trudnością będzie przy tym takie sformułowanie efektów kształcenia, aby były one zrozumiałe, mierzalne i weryfikowalne. Efekty kształcenia powinny być zatem (Lokhoff i in. 2010):

- szczegółowe – odpowiednio dokładnie opisujące cel zajęć,
- obiektywne – pozbawione subiektywnych i wieloznacznych sformułowań,

- osiągalne – do wykonania w określonym czasie i za pomocą dostępnych środków i metod,
- użyteczne – postrzegane jako istotne w wymiarach edukacyjnym i społecznym,
- relewantne – przyczyniające się do osiągnięcia celu danej kwalifikacji.

Osiągnięcie wymienionych efektów jest niewątpliwie trudnym zadaniem, gdyż często jest to związane z koniecznością ustalenia kompromisu między poziomem jednego i drugiego efektu. Przykładowo szczegółowość można osiągnąć kosztem zrozumiałości i przejrzystości. Ponadto nie zawsze wszystkie efekty pożądane dla danego kierunku będą osiągalne ze względu na uwarunkowania kadrowe, techniczne i organizacyjne. Może to powodować konieczność wielokrotnej modyfikacji i aktualizacji zdefiniowanych efektów kształcenia.

EFEKTY KSZTAŁCENIA DLA KIERUNKU FINANSE I RACHUNKOWOŚĆ NA WYDZIALE ZARZĄDZANIA UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

Formalną podstawę prac prowadzonych na WZ UG nad nowym opisem efektów kształcenia stanowiły Rozporządzenie MNiSW z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego oraz Rozporządzenie z dnia 4 listopada 2011 r. w sprawie wzorcowych efektów kształcenia.

System ram kwalifikacyjnych na UG opiera się na stworzonych wcześniej fundamentach (Mendel 2011), czyli na:

- odpowiedniej strukturze obejmującej studia trzystopniowe, system ECTS (nie w pełni do tej pory funkcjonujący), suplement do dyplomu, pomocne jednostki, np. biura karier;
- wewnętrznym systemie zapewniania jakości kształcenia (Uchwała Senatu UG z 26 listopada 2009 r.)¹;
- narzędziach, np. na sylabusie UG opracowanym według zasad KRK (propozycja uczelnianego zespołu ds. jakości kształcenia – UZJK) oraz na „Przewodniku po sylabusie”;
- pilotażowych badaniach absolwentów (Biuro Karier i Ośrodek Informatyczny UG);
- edukacji (m.in. konferencje Rozwoju Edukacji Akademickiej (REA), seminaria, warsztaty ogólnouczelniane i wydziałowe).

Uniwersytet Gdański jako jedyna uczelnia w Polsce zorganizował aż 8 konferencji „bolońskich” (REA)². Ponadto poprowadzono 2 serie warsztatów poświęconych konstruowaniu programów w metodologii KRK. Prowadzono również intensywne prace nad wewnętrznym systemem zapewniania jakości kształcenia, w których zasadniczą rolę odegrał uczelniany

¹ Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia UG funkcjonujący na poziomie uczelnianym (m.in. uczelniany zespół ds. jakości kształcenia (UZJK); Fundusz Innowacji Dydaktycznych, badania dotyczące procesu kształcenia, m.in. badania opinii studentów w wersji on-line) oraz na poziomie wydziałów i jednostek dydaktycznych (zespoły ds. jakości kształcenia, pełnomocnicy dziekanów i kierowników jednostek ds. jakości kształcenia).

² Projekt REA (Rozwój Edukacji Akademickiej) jest przedsięwzięciem Uniwersytetu Gdańskiego, który jako cykl konferencji, poświęconych aktualnym problemom szkolnictwa wyższego, ma być podstawą zmian w kształceniu akademickim i wizerunku współczesnych studiów uniwersyteckich. Więcej na ten temat: REA – Rozwój Edukacji Akademickiej, <http://www.ug.edu.pl/pl/konferencje/rea/>, dostęp dn. 21 września 2012 r.

zespół ds. jakości kształcenia (UZJK). Na poziomie krajowym przedstawiciele UG (tzw. obszarnicy, koordynatorzy, eksperci bolońscy) uczestniczyli w pracach zespołów MNiSW przygotowujących reformę kształcenia według KRK. Obecnie osoby te upowszechniają swoją wiedzę i doświadczenie w reprezentowanych przez siebie oraz pokrewnych obszarach w jednostkach, w których pracują na UG.

Na początku 2012 r. nastąpiło zintensyfikowanie prac nad tworzeniem ram kwalifikacyjnych na poziomie poszczególnych wydziałów UG. W ramach Wydziału Zarządzania UG utworzono rady programowe kierunków (RPK). Trzy funkcjonujące kierunki (zarządzanie, finanse i rachunkowość oraz informatyka i ekonometria) wymagały powołania 15 tzw. opiekunów programowych i 15 opiekunów dydaktycznych (tzw. ewaluatorów) w ramach każdej specjalności. Opracowywanie efektów kształcenia dla wszystkich kierunków opisywanego wydziału odbywało się zgodnie z następującym harmonogramem:

- 1) powołanie rad programowych kierunków (RPK) – 19.01.2012 r.,
- 2) spotkanie i szkolenie dla członków RPK (ewaluatorów) – 26.01.2012 r.,
- 3) spotkanie rad programowych kierunków – 16.02.2012,
- 4) przygotowanie wykazu realizowanych efektów kształcenia – do 20.02.2012 r.,
- 5) spotkanie dla członków RPK (ewaluatorów) – wstępna analiza efektów kształcenia – 28.02.2012 r.,
- 6) spotkanie rad programowych kierunków – ustalenie efektów kształcenia – 28.02.2012 r.,
- 7) zakończenie prac – przygotowanie dokumentów do zatwierdzenia przez Senacką Komisję Kształcenia – 10.03.2012 r.

Następnie uczelniany zespół ds. zapewnienia jakości kształcenia zaaprobował opisy programów kształcenia w języku KRK i przygotowane przez rady programowe kierunków na Wydziale Zarządzania UG. Zgodnie z procedurą przyjętą na UG kolejnym krokiem było zatwierdzenie dokumentów przez Radę Wydziału na posiedzeniu kwietniowym oraz przesłanie zatwierdzonych przez RW dokumentów do Senackiej Komisji ds. Kształcenia w maju 2012 r.³ Krokiem zamykającym procedurę było zatwierdzenie dokumentów przez Senat UG⁴. Następnym etapem prac rad programowych miało być wypełnienie macierzy „krzyżkowych” niezbędnych do stworzenia sylabusów przedmiotowych w wersji elektronicznej, zgodnych ze standardem przyjętym na UG.

W rezultacie prac prowadzonych przez rady programowe kierunków na Wydziale Zarządzania UG powstały opisy programów kształcenia w języku KRK dla studiów pierwszego i drugiego stopnia. Efekty kształcenia dotyczące kierunku finanse i rachunkowość dla studiów pierwszego stopnia przedstawiono w tab. 2.

Należy zauważyć, że liczba efektów kształcenia dla kierunku finanse i rachunkowość UG jest podobna do liczby efektów dla nauk społecznych. Można także stwierdzić, że istnieją właściwe proporcje efektów w ramach poszczególnych kategorii (tj. wiedzy, umiejętności i kompetencji).

³ Tymczasem podjęto prace nad zdefiniowaniem efektów kształcenia w ramach studiów podyplomowych oferowanych na Wydziale Zarządzania UG.

⁴ Poprzez Uchwałę Senatu UG z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie określenia efektów kształcenia na kierunkach studiów prowadzonych na Wydziale Zarządzania.

Tabela 2. Efekty kształcenia dla kierunku finanse i rachunkowość UG

Kod efektu	Efekty kształcenia
	Kategoria: wiedza
Kr1_W01	podstawowa wiedza o finansach, ich miejscu w systemie nauk ekonomicznych i relacjach do innych nauk społecznych
Kr1_W02	podstawowa wiedza o różnych rodzajach struktur i instytucji ekonomicznych oraz zmianach w nich zachodzących, w szczególności o: systemach bankowym, ubezpieczeniowym, podatkowym, rynkach finansowych, organizacji systemu finansów publicznych oraz sektora prywatnego, znajomość wzajemnych relacji pomiędzy tymi strukturami i instytucjami społecznymi krajowymi i międzynarodowymi
Kr1_W03	znajomość podstawowych systemów zarządzania organizacjami, ich obszarów funkcjonalnych oraz głównych typów struktur organizacyjnych
Kr1_W04	podstawowa wiedza o człowieku jako podmiocie tworzącym struktury ekonomiczne oraz o motywach jego działania
Kr1_W05	wiedza o poglądach na temat struktur i instytucji ekonomiczno-społecznych oraz rodzajów więzi społecznych i o ich historycznej ewolucji
Kr1_W06	znajomość metod i narzędzi, w tym technik pozyskiwania i analizy danych, właściwa dla nauk ekonomicznych, pozwalających opisywać struktury i instytucje ekonomiczne oraz procesy w nich i między nimi zachodzące
Kr1_W07	wiedza o normach i regułach (prawnych, organizacyjnych, moralnych i etycznych) w zakresie finansów i rachunkowości. Znajomość podstawowych pojęć i zasad z zakresu ochrony własności przemysłowej i prawa autorskiego
Kr1_W08	znajomość zasad i oceny przedsięwzięć w zakresie finansów (opłacalności projektów inwestycyjnych, oceny ryzyka, zagrożenia upadłością)
Kr1_W09	znajomość zasad tworzenia i ekonomicznego funkcjonowania organizacji komercyjnych i sektora publicznego, ich form, fazy rozwoju, jak również uwarunkowań finansowych determinujących ich wartość oraz sukces ekonomiczny
Kr1_W10	znajomość struktur gramatycznych i słownictwa w zakresie finansów nowożytnego języka obcego na poziomie B2
Kategoria: umiejętności	
Kr1_U01	rozumienie umiejętności prawidłowej interpretacji podstawowych zjawisk ekonomicznych w zakresie finansów i rachunkowości rozumienie i umiejętność wyjaśniania treści komunikatów instytucji gospodarczych, artykułów zamieszczanych w prasie codziennej i czasopiśmie z zakresu finansów (z wyłączeniem czasopism naukowych) prawidłowe stosowanie pojęcia z zakresu nauk ekonomicznych
Kr1_U02	umiejętność pozyskiwania danych do analiz konkretnych procesów i zjawisk ekonomicznych dotyczących finansów z różnych źródeł; umiejętność korzystania z technologii informacyjnych
Kr1_U03	umiejętność właściwej analizy przyczyn oraz przebiegu i skutków konkretnych procesów i zjawisk z zakresu finansów, z wykorzystaniem podstawowych teorii i właściwych metod nauk ekonomicznych; umiejętność identyfikowania interesariuszy procesów i zjawisk z dziedziny finansów
Kr1_U04	umiejętność prognozowania procesów i zjawisk ekonomicznych z zakresu finansów i rachunkowości z wykorzystaniem standardowych metod i narzędzi
Kr1_U05	prawidłowe posługiwanie się systemami normatywnymi oraz wybranymi normami i regułami (prawnymi, zawodowymi, moralnymi) w celu rozwiązania podstawowego zadania z zakresu finansów

cd. tab. 2

Kod efektu	Efekty kształcenia
	Kategoria: umiejętności
Kr1_U06	wykorzystywanie zdobytej wiedzy do rozstrzygania dylematów pojawiających się w pracy zawodowej umiejętność rozwiązywania podstawowych problemów z zakresu finansów i rachunkowości pojawiających się w praktyce gospodarczej: <ul style="list-style-type: none"> – porównywanie instrumentów finansowych – ocena opłacalności przedsięwzięcia – ocena sytuacji finansowej organizacji na tle sektora – proponowanie odpowiednich rozwiązań podstawowych problemów z zakresu podatków – identyfikowanie i dobór odpowiednich metod zarządzania ryzykiem – konstruowanie programu ochrony ubezpieczeniowej przedsiębiorstwa – dobór źródła finansowania organizacji – konstruowanie odpowiedniego systemu rachunkowości / controllingu
Kr1_U07	analiza proponowanego rozwiązania podstawowych problemów z zakresu finansów i rachunkowości, umiejętność przedstawienia ich zalet i wad oraz zaproponowanie w tym zakresie odpowiedniego rozstrzygnięcia
Kr1_U08	umiejętność przygotowania typowych prac pisemnych oraz wystąpień ustnych i prezentacji w języku polskim, dotyczących zagadnień szczegółowych w zakresie finansów, z wykorzystaniem podstawowych ujęć teoretycznych, a także różnych źródeł
Kr1_U09	władanie nowożytnym językiem obcym na poziomie zgodnym z wymaganiami określonymi dla poziomu B2 europejskiego systemu opisu kształcenia językowego umiejętność przygotowywania prac pisemnych, wystąpień ustnych i prezentacji w nowożytnym języku obcym, dotyczących zagadnień szczegółowych w zakresie finansów, z wykorzystaniem podstawowych ujęć teoretycznych, a także różnych źródeł
Kategoria: kompetencje społeczne	
Kr1_K01	Samodoskonalenie <ul style="list-style-type: none"> – rozumienie potrzeby rozwoju i uczenia się przez całe życie – uzupełnienie i doskonalenie nabytej wiedzy i umiejętności – znajomość swoich silnych i słabych stron, stawianie sobie ambitnych celów na miarę swoich możliwości – umiejętność przyjęcia porażki, przyznania się do błędu
Kr1_K02	Współpraca <ul style="list-style-type: none"> – umiejętność harmonijnego współdziałania i pracy w grupie i przyjmowania w niej różnych ról – umiejętność uzgadniania z grupą celów i podziału zadań – otwartość, poszanowanie odmienności innych członków zespołu
Kr1_K03	Komunikacja <ul style="list-style-type: none"> – umiejętność w sposób zrozumiały dla innych przedstawienia swojego poglądu, zagadnienia – odważne (ale z rozwagą) wyrażanie swojego zdania, zadawanie pytań – umiejętność kulturalnego uczestniczenia w dyskusji – wyrażanie konstruktywnej krytyki
Kr1_K04	Uczciwość <ul style="list-style-type: none"> – stosowanie zasad etyki biznesu – poszanowanie prawa – umiejętność dostrzegania konfliktu interesów – prawidłowa identyfikacja i rozstrzygnięcie dylematów związanych z wykonywaniem zawodu
Kr1_K05	Odpowiedzialność <ul style="list-style-type: none"> – dotrzymywanie terminów – określanie priorytetów służących wykonaniu określonego przez siebie zadania – konsekwentne dążenie do celu – umiejętność pracy systematycznej i samodzielnej – kierowanie się regułami i normami życia społecznego
Kr1_K06	Kreatywność <ul style="list-style-type: none"> – myślenie kreatywne, umiejętność wychodzenia poza utarte schematy – myślenie i działanie w sposób przedsiębiorczy – elastyczne dostosowanie się do wymogów otoczenia

Źródło: opracowano na podstawie opisu zakładanych efektów kształcenia WZ UG.

Warto zwrócić uwagę na to, że efekty, które przypisano do kierunku FiR UG, są sformułowane w sposób stosunkowo ogólny. Zaletą takiego podejścia jest pozostawienie większej swobody w definiowaniu w sylabusach efektów szczegółowych na poziomie konkretnych przedmiotów. W materiałach dotyczących konstruowania nowych programów podkreśla się bowiem, że efekty zbyt szczegółowe ograniczają inwencję nauczycieli, a studentów ukierunkowują w stronę uczenia się „pod efekty” (Mirecka 2011).

Rezultatem prac RPK było także powstanie dla każdego kierunku i dla każdej wydziałowej w jego ramach specjalności macierzy „krzyżkowej” precyzującej, jakie efekty kształcenia będą realizowane przez poszczególne przedmioty występujące w programie studiów. Szczegółowa analiza macierzy efektów, ich przypisania do poszczególnych przedmiotów oraz specjalności jest niezbędna i powinna być przedmiotem osobnych rozważań. Jednak nawet pobieżny przegląd pokazuje, jak różna jest realizacja efektów w ramach czterech specjalności FiR, a także na poziomie poszczególnych przedmiotów. Ważne wydaje się przy tym podkreślenie faktu, że mniejsza liczba przypisanych do przedmiotu efektów nie świadczy o tym, że przedmiot ten jest mniej istotny dla danego kierunku.

Istotne wydaje się dodanie, że szczególne obawy może budzić sposób oceny, czyli określenie zakresu, w jakim student przyswoił konkretną wiedzę, opanował założone umiejętności i zdobył określone kompetencje. Największe kontrowersje mogą dotyczyć sposobu sprawdzania efektów w zakresie kategorii kompetencji. Innymi problemami, na razie nie do końca wyjaśnionymi, są sposób uznawania i walidacji efektów oraz ich porównywalność.

Proces tworzenia efektów na Wydziale Zarządzania UG polegał na prowadzeniu osobnych prac w ramach 3 niezależnych rad programowych kierunków. Zaowocowało to opracowaniem całkowicie odrębnych efektów dla 3 kierunków WZ. Powoduje to m.in. to, że przedmioty (np. finanse, rachunkowość) wykładane w ramach wydziału na 2 lub wszystkich 3 kierunkach mają przypisane całkiem inne efekty.

Tworzący efekty kształcenia (ewaluatorzy) na kierunku FiR, mając świadomość ciężkiej na nich odpowiedzialności, mieli różne dylematy. Będący podstawą prac opis efektów kształcenia w obszarze nauk społecznych obejmuje szeroki zakres co najmniej 22 różnych kierunków studiów, co powoduje, że jest on bardzo ogólny. Wyzwaniem stawało się zatem sformułowanie efektów dla całego kierunku z 4 różnymi specjalnościami i dużą liczbą przedmiotów, w tym specjalistycznych. Wymagało to od całego zespołu pełnego zaangażowania, umiejętności współpracy i współdziałania, obiektywizmu i opanowania. Ta trudna praca była związana z koniecznością zapoznania się z wieloma materiałami, prowadzenia wielogodzinnych dyskusji i konsultacji (poza spotkaniami wynikającymi z oficjalnego harmonogramu). Dodatkowo – choć nie było to nagminne – wystąpiły również trudności ze zrozumieniem celowości wprowadzania KRK i z tworzeniem nowych (kolejnych) sylabusów przez osoby niezaangażowane wcześniej bezpośrednio w proces tworzenia efektów.

PODSUMOWANIE

Biorąc pod uwagę to, że w zakresie doboru i układu treści kształcenia wzrosła autonomia uczelni w konstruowaniu planów kształcenia, szczególnie ważne jest sformułowanie podstawowych wymagań programowych podporządkowanych celom i efektom kształcenia

(por. Bereźnicki 2009). Należy przy tym pamiętać o tym, że zarówno autorzy reformy, jak i uczestnicy życia akademickiego oczekują, że uczelnie nie dokonają prostego tłumaczenia języka określającego treści kształcenia na nowy język efektów, tylko istotnie znowelizują programy, aby lepiej odzwierciedlały zmiany zachodzące w społeczeństwie (Woźnicki 2011). W związku z tym konieczne jest, aby uczelnie samodzielnie poszukiwały i rozwijały własne koncepcje programowe dostosowane do swoich uwarunkowań.

PIŚMIENNICTWO

- Autonomia programowa uczelni. Ramy kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego.** 2011. Red. E. Chmielecka. Warszawa, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- Bereźnicki F.** 2009. Zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej. Szczecin, WSH TWP w Szczecinie.
- Chmielecka E.** 2003. Korzyści związane z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w sferze szkolnictwa wyższego. Warszawa, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej.
- Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie.** 2009. Luksemburg, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich.
- Gos W.** 2011. Europejskie krajowe ramy kwalifikacji jako kolejny etap wdrażania procesu bolońskiego na przykładzie kierunku: finanse i rachunkowość. *Folia Pomer. Univer. Technol. Stetin.* 287 (63), 45–54.
- Gosling D., Moon J.** 2001. How to write learning outcomes and assessment criteria. Londyn, SEEC Office, University of East London.
- Hońko S., Gos H., Martyniuk T.** 2012. Standaryzacja efektów nauczania rachunkowości w wyższych uczelniach w świetle Krajowych Ram Kwalifikacji, w: *Rachunkowość – dydaktyka i certyfikacja zawodu księgowego*. Red. D. Dziawgo. Toruń, Wydaw. Nauk. UMK.
- Izdebski H., Zieliński J.** 2011. Prawo o szkolnictwie wyższym. Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym. Komentarz do nowelizacji. Warszawa, Wolters Kluwer Sp. z o.o.
- Kennedy D., Hyland A., Ryan N.** 2009. Learning outcomes and competences. Bologna Handbook, Introducing Bologna Objectives and Tools.
- Kraśniewski A.** 2006. Proces Boloński: dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe. Warszawa, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- Kraśniewski A.** 2011. Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego? Warszawa, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- Lokhoff J., Wegewijs B., Durkin K., Wagenaar R., González J., Isaacs A.K., Luigi F., Donà dalle Rose, Gobbi M.** 2010. A Tuning Guide to Formulating Degree Programme Profiles. Bilbao, Wydaw. Uniwersytetu Deusto.
- Mendel M.** System Krajowych Ram Kwalifikacji w Uniwersytecie Gdańskim, prezentacja z 14 czerwca 2011, www.ug.edu.pl/pl/.../system_krk_w_ug_prof_mmendel_20110614.ppt, dostęp: 10 września 2012 r.
- Skoczek-Spychała M.** 2011. Krajowe ramy kwalifikacji w strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce. *Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin.* 287 (63), 247–252.
- Stachowiak-Kudła M.** 2012. Autonomia szkół wyższych a instytucjonalne mechanizmy zapewnienia jakości w Polsce i wybranych państwach europejskich. Warszawa, Wydaw. Difin.
- Stadniczenko S.L.** 2010. Polskie szkolnictwo wyższe – wyzwania przyszłości ku europejskiemu obszarowi szkolnictwa wyższego, w: *Wybrane problemy nauki i nauczania prawa*. Red. E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański. Opole, Wydaw. Uniwersytetu Opolskiego.

- The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report.** 2012.
Bruksela, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.
- Woźnicki J.** 2011. Uczelnie powinny zmienić programy studiów. Rzeczpospolita z 10 października 2011 r.

